

Komparace inscenace Frankenstein Dannyho Boylea s románem Mary
Shelley a dramaturzií Nicka Deara

Bára Spudilová

Obsah

1. Román Frankenstein, or The Modern Prometheus	3
1.1 Struktura vyprávění a děj románu	3
1.2 Témata románu	4
2. Dramatizace románu	7
2.1 Dějový posun dramatizace, změny vztahů mezi postavami a vnímání postav	8
2.2 Témata zachycená v dramatizaci	8
3. Inscenace	11
3.1 Dějová souvislost s dramatizací	11
3.2 Naplnění témat románu/dramatizace a jejich inscenační ztvárnění	11
Zdroje	13

1. Román *Frankenstein, or The Modern Prometheus*

Román *Frankenstein, or The Modern Prometheus* byl napsán Mary Shelley během léta roku 1816. Kniha vznikla v období romantismu, jehož literární zvyklosti se v románu výrazně projevují, od častého popisu krajiny, přes popisy myšlení a pocitů postav, až po osamělost postav Frankensteina a Kreatury, kteří jsou každý svým vlastním způsobem vyvrženi ze světa a zavrženi.

1.1 Struktura vyprávění a děj románu

Celý příběh Victora Frankensteina se skládá z několika způsobů vyprávění, které se navzájem prolínají. Jedná se o dopisy R. Waltona sestře, jimiž celý román začíná a poté přechází ve vyprávění událostí, které se přihodily Frankensteinovi, jež Waltonovi sám popisuje. Do svého vyprávění Victor také zahrne příběh své Kreatury, jak mu byl jí samotnou vypovězen, když se s ní setkal při své výpravě do údolí Alp. Konec knihy je opět vyprávěn prostřednictvím Waltonových dopisů, které zachycují poslední momenty Victorova života.

Mladý Victor Frankenstein se nadchne pro studium přírodní filosofie společně s anatomii, matematikou a dalšími obory. Během svého studia zatouží stvořit živoucí bytost s pomocí vědy a technologie doufaje, že se tímto vynálezem proslaví. To se mu nakonec povede, ovšem jeho výtvar je vzhledově natolik odpuzivý, že se ho sám jeho stvořitel zhrozí a omdlí.

Po probuzení zjišťuje, že jeho výtvar zmizel beze stopy. Victor si tedy žije dál spokojeně několik měsíců, než se dozví, že jeho mladší bratr William byl zavražděn. Opouští univerzitu a cestuje zpět domů do Ženevy, kde zjišťuje, že ze zločinu byla obviněna jeho adoptivní sestra Justine. Justine je nakonec shledána vinou a je na ní vykonán trest smrti.

Victor zničený těmito událostmi se odebírá na pouť do údolí Alp, kde se setkává se svým výtvořem a zjišťuje, že to on je ve skutečnosti zodpovědný za smrt jeho bratra. Kreatura mu vypráví, co se jí událo od chvíle, kdy opustila stěny Victorovy laboratoře, až po moment svého setkání s Victorem. K Victorovu zděšení po něm nato Kreatura požaduje, aby jí vytvořil družku, se kterou by mohla žít spokojeně daleko od lidí, kteří jí pohrdají a bojí se jí. Victor zpočátku odmítá, ale nakonec s Kreaturou cítí soucit a souhlasí.

Po návratu z Alp do Ženevy je Victor svým otcem ponoukán ke svatbě se svou adoptivní sestrou Elizabeth, se kterou si je velmi blízký již od dětství. Victor se svatbou souhlasí pod podmínkou, že k ní dojde až poté, co se vrátí ze své cesty do Anglie, kterou hodlá podniknout. Otec s tímto návrhem souhlasí a Victor zanedlouho spolu se svým přítelem Henrym Clervalem odjíždí do Skotska, kde se o samotě odebere na malý ostrov a pracuje na svém dalším výtvořem.

Jednoho večera je navštíven Kreaturou. Při pohledu na ní se zhrozí toho, co by se mohlo stát, kdyby pro ni opravdu družku stvořil – tedy toho, že by se jeho výtvoř mohly začít množit –, a v afektu ženskou Kreaturu zničí. Živá Kreatura je Victorovým počinem nanejvýš rozhněvaná a za porušení slibu, a tím i zničením její jediné možnosti na šťastný život, mu

přisahá, že od něj odejme všechno jeho vlastní štěstí. Opouští ho se zlověstnými slovy „*Dobrá, půjdu, ale pamatuj si: o tvé svatební noci budu s tebou!*“¹.

Victor rychle odplouvá z ostrova, ale silné mořské proudění jej odnese na pobřeží Irska, kde je obviněn z vraždy mladíka, která se odehrála noc před jeho připlutím. Nakonec je sice zproštěn viny, ale zjišťuje, že zavražděným mladíkem byl jeho přítel Clerval. Victor ve strachu o život svého otce, sestry Elizabeth a bratra Ernesta odcestuje neprodleně do Ženevy. Při příjezdu s úlevou shledává, že jsou všichni v pořádku. Poslední slova Kreatury si nicméně vyloží jako ortel své smrti, ke které má dojít právě během jeho svatební noci. Victor, šířán bolestí ze smrti svých blízkých a strachem o svou přeživší rodinu, svatbu neodkládá a ta se koná za deset dní od jeho příjezdu.

S Elizabeth odjíždějí strávit svou svatební noc do Evianu. Když se večer společně procházejí, pošle Victor Elizabeth do domu, aby nemusela zít jeho smrt způsobenou vlastním výtvořem, o kterém Elizabeth dosud nic netuší. Victor si ale slova Kreatury špatně vyložil, to jeho žena má být její obětí. Když však uslyší křik své milované, je již pozdě ji zachránit.

Victor se s touhou pomstít se vydává po stopách Kreatury, odhodlán ji zabít nebo při snaze o to zemřít. Tato cesta dovede Victora daleko na sever. Když už se konečně zdá, že Kreaturu dostihne, začne pod ním prskat led a Victor je i spolu se svými saněmi nesen na kře neznámo kam. K jeho velkému štěstí je nakonec zachráněn Waltonem, mladíkem, který podnikl výpravu lodí na sever, aby objevil dosud neprozkoumané části světa obklopené věčným ledem.

Victor vypráví na lodi Waltonovi svůj příběh o sobě a svém výtvořu, jenž mladého dobrodruha velice zaujme a rozhodne se ho zapsat. Štěstí však nadále Victorovi nepřeje. Moře začne být více a více zamrzlé, až nakonec loď není schopná další cesty a uvízne na místě, zároveň jí hrozí, že na led narazí a potopí se. Walton se rozhodne, že pokud se cesta na jih opět uvolní, zanechá své objevitelské plavby a popluje i s posádkou zpět do Anglie. S tím Frankenstein nesouhlasí, ale již nemá dostatek síly, aby ve své cestě na sever pokračoval. Ba naopak, stížen nemocí a únavou nakonec umírá na palubě lodí.

Během noci v den Victorova úmrtí Walton zaslechne z Victorovy kabiny podivné zvuky. Když do ní vstoupí, spatří Kreaturu, jak se sklání na Victorovým tělem. Kreatura se Waltonovi svěřá, že když zemřel ten, jehož pronásledovala, nemá již důvod žít a je rozhodnuta putovat na sever a spáchat sebevraždu. Po tomto přiznání vyskočí z lodí a zmizí.

1.2 Témata románu

Jedním z hlavních témat tohoto románu je myšlenka, že naše činy vždy mají své následky a že člověk za tyto následky musí nést zodpovědnost. Toto téma je v knize naznačeno nejen vztahem mezi Frankensteinem a jeho výtvořem, ale také vztahem mezi Waltonem a jeho posádkou, kdy se Walton při rozhodnutí pokračovat dále na sever vzdává zodpovědnosti za bezpečí své posádky, což vede ke smrti několika lidí, než se nakonec rozhodne vrátit zpět na jih do Anglie. Ve vztahu mezi Frankensteinem a Kreaturou je toto téma akcentováno mnohem více, kolem něj se celý příběh točí a je také jeho spouštěčem. Frankenstein od samého počátku koná jen na základě vize slávy a všeho, co by jemu samotnému jeho objev mohl přinést, místo toho, aby si uvědomil širší dopad svého konání. Nehledě na to, že poté, co je jeho experiment

¹ SHELLEY, Mary. *Frankenstein*. Přeložil Tomáš Korbař. Praha: Dobrovský, 2015, s. 148.

úspěšný, se ho ze strachu okamžitě neodpovědně zřekne. Již vzhled Kreatury zdůrazňuje Victorovu sobeckost: chtěl něco velkolepého, a proto vytvořil tvora, který měří skoro dva a půl metru a podle popisu působí naprosto odpudivě. Ovšem kdyby Victor myslel dopředu, snažil by se, aby jeho objev byl natolik fyzicky „normální“, aby ho lidé byli schopni přijmout a chtít s ním interagovat.

Dalším tématem nebo spíše poselstvím románu je, že žádný tvor se nerodí zlý. Monstrum se monstrem musí teprve stát. Kreatura není ve svém jádru špatná, což je možné vidět na jejích prvotních projevech a na jeho monologu na úplném konci románu. Její zloba je způsobena Frankensteinovým odmítnutím a reakcemi lidí při setkání s ní, žárlivostí, kterou vůči svému stvořiteli cítí, a nakonec porušením Frankensteinova slibu, když mu stvořitel „zabije“ jeho družku.

Jiným poselstvím, které se z románu dá vyčíst, je varování, že si člověk nemá hrát na Boha. Již podnázev knihy *The Modern Prometheus* naznačuje, že Frankenstein svým konáním překračuje meze, které neměly být nikdy překročeny, meze, které příroda/přirozenost vyhradila člověku. Stejně jako Prometheus ukradl bohům oheň a byl za to potrestán, je Frankenstein potrestán za to, že ukradl Bohu akt stvoření.

S tímto poselstvím je spojené téma vědy jako nástroje v rukou člověka, který může být použit stejně tak k dobrému, jako ke zlému. Román klade otázku, jak a zda je možné užít vědy a vědomostí, které jsme již nastrádali, aby sloužily k našemu dobru, a ne k naší zkáze. Autorka v knize na tuto otázku jednoznačně neodpovídá, ale prostřednictvím příběhu ukazuje, kam vede nezodpovědné nakládání s vědomostmi, čímž vytváří negativní příklad a nutí čtenáře naopak uvažovat nad pozitivním modelem.

V souvislosti s tímto tématem je v knize možné číst související podtéma: vědění a vědomosti jako takové jsou kolikrát více k bolesti než k užitku, pokud jejich používání není podloženo morálkou a citem. Alespoň to prohlašuje Kreatura při sledování domácnosti De Lanceyů. „(...) *jenže čím víc jsem věděl, tím jsem byl smutnější*“². Toto téma a téma překračování hranic přírodních zákonů se spojují dohromady ve slovech Frankesteina: „*Naučte se ode mne – a nepostačí-li vám mé rady, tak snad vám bude poučením můj příklad – jak nebezpečné je získat vědění a oč šťastnější je ten, kdo věří, že jeho rodné město je svět, než ten kdo se snaží stát se větším, než je v jeho silách*“³.

V románu se také objevuje téma náboženství. Zaprvé, jak již bylo řečeno, v postavě Frankensteinova, který překračuje meze přírody a stejně jako Prometheus se snaží stanout na místě Boha - jako Dábel, jenž chce Boha nahradit. I Kreatura je však líčena jako postava Satana, ale ve smyslu vyvrhele jako dítěte, které bylo odvrženo svým vlastním otcem, svým stvořitelem. Jak sama o sobě Kreatura na konci románu prohlašuje: „*Padlý anděl se stane odporným d'áblem*.“⁴. Což opět naznačuje, že Kreatura není na počátku špatná, ale její osobnost je vlivem okolností nahlodána a postupně zkažena, proto „padlý anděl“. Navíc Kreatura v knize popisuje

² Tamtéž, s. 103.

³ Tamtéž, s. 42.

⁴ Tamtéž, s. 194.

své pocity při čtení Miltonova díla *Paradise Lost*, kdy sympatizuje se Satanem a ztotožňuje se s ním více než s Adamem.

V Shelleyině díle můžeme také najít téma otroctví a nebezpečí spojeného s osvobozením otroků. V Británii bylo pár let před napsáním knihy zrušeno otroctví a Mary ji dokonce psala nedaleko místa, odkud lodě s otroky odplouvaly z Anglie. V románu je nejdříve pánem Frankenstein a Kreatura je jeho otrokem, věcí, která je jeho, protože ji vytvořil. Tak ji on sám i vnímá, jako něco, co přivedl na svět (a co následně hodlá také sám zničit). Tyto role se však s postupem děje obrací. Kreatura se po odmítnutí lidmi stane nezávislou, začne mít vlastní vůli a páchat zločiny. Kreatura sama při prvním rozhovoru s Victorem říká o svých pocitech: „*Ale já rozhodně nejsem z těch, kdo se dají dobrovolně zotročit. Pomstím se za utržené křivdy. Jestliže nemohu vnuknout nikomu lásku, budu vyvolávat strach (...)*“⁵. Tímto se Frankenstein stává otrokem svého výtvoru a své práce jako takové, jež ho připraví o všechny jeho blízké, všechno jeho štěstí. Victor dlouhou dobu doufá, že se Kreatuře něco přihodí a on bude zbaven svých pout: „*Nebo (tak si to má bláhová fantazie kreslila) by mohlo dojít k nějaké nehodě, která by ho zničila a navždy ukončila mé otroctví.*“⁶.

Posledním tématem, které bych zde ještě zmínila, je téma vztahu vlivu přírody a vědy na člověka. Věda je zde představena jako něco korumpujícího lidskou mysl. Jako entita, která člověka zbavuje jeho morálního charakteru a oddaluje ho od jeho kořenů, jež leží právě v přírodě. Když se Victor nechá zlákat vědou a touhou překonat hranice přírody, přichází o svou lidskost. Příroda však má schopnost člověka vrátit tam, kam náleží, dát mu energii a postavit ho zpátky na nohy. Například když je Victor naprosto ztracený a emocionálně vyčerpaný po návratu do Ženevy, nachází klid při výpravě do přírody, když se vydává do údolí Alp. Příroda mu také nabízí alespoň malou útěchu při jeho cestě do Skotska, kde má vytvořit další Kreaturu, a tedy se opět nechat pohltit vědou.

⁵ Tamtéž, s. 126.

⁶ Tamtéž, s. 133.

2. Dramatizace

2.1 Dějový posun dramatizace, změny vztahů mezi postavami a vnímání postav

V dramatizaci bylo poměrně výrazně manipulováno s dějem románu, vztahy mezi postavami i postavami jako takovými, avšak tyto změny nebyly prakticky v žádném ohledu ke škodě výkladu knihy. Oproti románu je dramatizace místy i poměrně vtipná a odlehčená, takže komická složka dobře vyvažuje vážnou.

Autor dramatizace Nick Dear vynechal celou linii spojenou s postavou mladého Waltona, jelikož je Walton užit v románu jako zprostředkovatel děje a je prostřednictvím něho uvedena hlavní postava Frankensteinova a celý její příběh, je pochopitelné, že se jí Dear vzdal. Jevištní drama nic takového nutně nevyžaduje a děj příběhu je možné předvádět bez zprostředkovatele, chronologicky bez časových posunů. Ze stejného důvodu je také vynechána postava Victorova přítele Clervalova.

Dalším velkým škrtem je vynechání historie Frankensteinova dětství, které Dear vyškrtl jen proto, že se jeho dramatizace soustředí na Kreaturu a její příběh, ale také z toho důvodu, že Frankenstein je v Dearově inscenaci mnohem více odlidštěný. Ač i zde chová ke své rodině city, je naprosto zaujat svou prací a výzkumem, který pro něj představuje vše. A tomu by Frankensteinova historie, která je v románu plná citu a lidskosti, neodpovídala. A pak je zde ještě další, technický důvod: inscenace by byla příliš dlouhá.

V některých případech dochází v dramatizaci ke změnám v ději, které ve velké míře mění vztahy mezi postavami. Linie postavy De Laceyho a jeho rodiny je jedním z těchto případů. Dochází v ní k vyškrtnutí postavy Felixovy milé a místo ní se z Agathy (v knize Felixovy sestry) stává jeho manželka. V knize Kreatura rodinu pouze pozoruje škvírou a tímto způsobem se i naučí mluvit, číst a začne chápat, jak to mezi lidmi chodí. V dramatizaci je veškeré vědění Victorova výtvaru zprostředkováno právě skrze postavu De Laceyho, který se Kreaturu přímo ujme a učí ji. Tímto posunem dochází také ke změně způsobu, jakým se Kreatura se zbytkem rodiny setkává. Jelikož De Lacey Kreaturu zná a ví, že je to dobrá osoba, je odhodlaný ji páru představit, toho se ale Kreatura bojí a odmítá to. Nakonec je k setkání s nimi prakticky donucena. Na rozdíl od románu Kreatura při setkání nepůsobí nebezpečně, pár je jen odpuzován jejím vzhledem. Kvůli této změně chování lidí vůči Kreatuře působí v dramatizaci ještě horším dojmem, protože ačkoli Kreatura v dramatizaci působí neškodně, dokonce slušně pozdraví, lidé nejsou schopni přijmout její odlišnost a odeženou ji od sebe. Stejně tak se liší následná reakce Kreatury: podpálí dům, zatímco rodina je stále uvnitř, v románu je naopak dům prázdný. Navíc se Kreatura v dramatizaci mnohem více inspiruje knihami, které čte, než je tomu v románu, kde jí k jejímu počínání vede především smutek a hněv.

Další odlišností v dramatizaci jsou scény snů, které zde slouží jako náhled do nitra postavy. Představují způsob, jímž se může postava projevit bez pronášení monologu, který by v případě této dramatizace zbytečně retardoval děj.

Ke změně v ději dále dochází během Williamovy vraždy, kdy je v dramatizaci Victor již zpět doma v Ženevě, zatímco v knize se vše dovídá prostřednictvím dopisu.

Dále se román a dramtizace rozchází v momentě svatební noci. V románu Victor Elizabeth slíbí, že jí řekne pravdu o svém počínání den po svatbě, zatímco si myslí, že v té době už bude stejně dávno mrtvý. Naopak v dramtizaci se jí hned po svatbě se vším svěří. Elizabeth v tomto rozhovoru figuruje jako protiklad Victora, nastavuje mu zrcadlo. Ona je ta, která si na rozdíl od něj uvědomuje vážnost jeho počínání.

A pak zde je samotný konec dramtizace, jenž byl oproti románu výrazně pozměněn. V dramtizaci Frankenstein neumírá a Kreatura neodchází sama na sever, ale oba společně putují dál a dál na sever a konec tak zůstává otevřený.

Z hlediska času a místa, kde se děj odehrává, respektuje dramtizace ve všech ohledech předlohu. Ze scénických poznámek je patrné, že Dear si představoval scénické provedení realisticky, což inscenace – jakkoli minimalistickými prostředky – respektuje.

Jak již bylo naznačeno, výrazně se mění povaha postavy Victora Frankensteina. V knize je Victor sice pyšný a snaží se hrát si na Boha, ale je také velice citlivý. Vroucně miluje každého člena své rodiny a položil by za ně život, láska mu není cizí, a ač ho o ni věda částečně připravuje, stále v něm zůstává jiskra citu, jež je pak vždy nějakým způsobem podpořena přírodou, ve které Victor nalézá klid a sílu. V dramtizaci a následně pak i inscenaci je postava Victora pojata dosti odlišně. Dear na Victora nahlíží jako na člověka, který o schopnost milovat kvůli své posedlosti vědou takřka úplně přišel. Je chladný, neustále jen provádí své experimenty, nepřestává s nimi, ani když se vrátí zpět k rodině do Ženevy, a je to mu to i vyčítáno jak otcem, tak jeho budoucí ženou Elizabeth. Victor jimi opovrhne domnívaje se, že nedokáží pochopit, jak důležitý jeho výzkum je. V momentě, kdy mu Kreatura popisuje, co pro ni znamená láska, máme pocit, jako by v ní bylo více citu než v samotném Victorovi.

Také vnímání postavy Kreatury se společně s dramtizací románu mění. Ač je v obou dílech představována jako oběť a osoba de facto nevinná, v románu působí její akce místy dosti drasticky a čtenář si není jistý, zda s ní má sympatizovat. V dramtizaci se nachází také více momentů, díky kterým lze považovat chování Kreatury za ospraveditelné. Kreatura tím působí více lidsky a vzbuzuje soucit.

2.2 Témata zachycená v dramtizaci

Nick Dear přenesl do své dramtizace nejdůležitější témata románu velice účinně a srozumitelně. V dramtizaci byly i přes poměrně velké posuny a škrty v ději zachovány všechny Shelleyiny nejdůležitější myšlenky, jak jsem je popsala v první části práce.

Již úplně na začátku je naznačeno a později jednou z postav přímo řečeno (De Lancey: „*Jsi dobrý muž. Někdo tě bude milovat, ať už jsi kdokoliv.*“⁷), že Kreatura není sama o sobě zlá či špatná. Když De Lancey poučuje Kreaturu o původu „původního hříchu“, zmiňuje, že existují dvě teorie: „*Jeden tvrdí, že jsme všichni vytvořeni s nedostatky a potřebujeme pomoc vyšší autority – božstva -, abychom překonali hřích narození. Další myšlenkový proud – ke kterému se hlásím – trvá na tom, že když opustíme dělohu, jsme čistí, nemluvně je neposkvrněné hříchem,*

⁷ DEAR, Nick. *Frankenstein*. London: Faber & Faber, 2011, s. 22 (e-book). (překlad vlastní)

*zlo je produktem společenských sil a Bůh nemá žádné dočinění s tím, jakým se člověk stane, ať už dobrým, či špatným.*⁸. Tímto způsobem skrze něj promlouvá sama Shelley a přednáší svůj názor, že monstrem se člověk či v tomto případě uměle oživený člověk musí teprve vlivem okolností stát, nerodí se tak.

V drammatizaci, stejně jako v předloze, je ústy Kreatury také poukázáno na šíři lidského vědění, na to, jak až děsivě velké množství informací je nám dostupné a kolik toho nevíme („*Protože se vším, co přečtu, vším, co se naučím, si uvědomuji, kolik toho nevím.*“⁹). V knize je to Frankenstein, kdo se o tomto tématu zmiňuje: „*Sir Izaak Newton prý říkal, že si připadá jako dítě, které sbírá škeble u velkého a neprobádaného oceánu pravdy*“¹⁰.

V drammatizaci se rovněž objevují odkazy na náboženství a motivy s ním spojené. Například v již citovaném úryvku o dvou teoriích původu hříchu, nebo když Kreatura cituje pasáž z Miltonova díla *Paradise Lost* a posléze projevuje své sympatie s postavou Satana v něm („*Měl bych být Adam. Bůh byl na Adama pyšný. Ale Satan je ten, s kým sympatizuji. Jelikož jsem byl stejně jako Satan vyhnán, přestože jsem neudělal nic špatného.*“¹¹). I ve scénických poznámkách se objevuje motiv náboženství, když Dear popisuje scénu spojenou s východem slunce a počínání Kreatury: „*Je Adamem v rajské zahradě – nevinný.*“¹².

Stejně jako je v knize Frankenstein představován jako muž, který si snaží hrát na Boha, je tomu tak i v Dearově drammatizaci (Victor: „*Já jsem schopný vytvářet lidi, Wille! Žijící lidské bytosti! Podívej se na mě, dýchám dech Boha!*“¹³); Elizabeth: „*Pokoušel ses konat dílo Boží – to se mi snažíš říct?*“¹⁴), Frankenstein je zde sám sebou a svými schopnosti dokonce ještě více posedlý než v knize. Kupříkladu když se Victor v knize pokouší vytvořit pro Kreaturu družku, neřeší se, jakou ji chce přesně vytvořit, Kreatura mu jen říká, že touží po družce, která bude vypadat jako on. Na rozdíl od toho je v drammatizaci o jejím vzhledu mnoho řečeno. Kreatura opět touží po někom sobě rovném a podobném, zatímco Frankenstein chce jít ještě dál, opět chce bez ohledu na následky tvořit, stát se Bohem. Chce vytvořit dokonalou bytost, která by byla na rozdíl od jeho prvního pokusu krásná („*Kdybych mohl stvořit něco dokonalého, něco, co bych mohl – vystavit? Ne démona, ale bohyni!*“¹⁵). Což má své následky. Frankenstein nejen že nechce družku pro Kreaturu plně oživit, protože by se snad mohli rozmnožovat či nedodržel svůj slib žít mimo civilizaci, ale také zdůrazňuje, že by se ho sama jeho družka mohla zřeknout, jelikož ona by byla krásná a on ošklivý („*Ale podívej se na ni! Podívej! Znamenitě zhotovena, neřekl bys? Podívej se na její líce, její rty, její ňadra! Kdo by nezatoužil po takových ňadrech? Co když tě opustí? Co když si najde někoho jiného?*“¹⁶).

Nezodpovědnost je v drammatizaci dalším výrazně exponovaným motivem. Victor tvoří bez přemýšlení nad následky svých činů, tvoří, protože chce a může: „*Kreatura: Tak proč jsi*

⁸Tamtéž, s. 16-17.

⁹Tamtéž, s. 20-21.

¹⁰SHELLEY, Mary, c. d., s. 30.

¹¹DEAR, Nick, c. d., s. 36.

¹²Tamtéž, s. 7.

¹³Tamtéž, s. 52.

¹⁴Tamtéž, s. 61.

¹⁵Tamtéž, s. 39.

¹⁶Tamtéž, s. 53.

*mě stvořil? Victor: Abych dokázal, že mohu!*¹⁷; „*Byl jsi rovnice. Teorém. Přiznávám to. Hádanka, kterou jsem měl vyřešit.*“¹⁸. V podobném duchu se projevuje i v románu, ovšem v Dearově drammatizaci je ještě o něco více bezohledný a svého konání ani trochu nelituje. Nikdy nezavrhne samotný fakt, že se chtěl ve stvořitelském aktu vyrovnat Bohu, jen lituje, kam jeho dílo dopřelo, jelikož podle něj je Kreatura nedokonalá („*Byl jsi mým největším experimentem – ovšem experimentem, který se nepovedl.*“¹⁹). Zatímco v knize si Victor uvědomuje váhu svých činů, zločinu, kterého se vůči přírodě dopustil, v drammatizaci na přírodu nebere nejmenší ohled, což ho také připravuje i o poslední jiskru lidskosti, kterou si je v románu díky přírodě schopen uchovat. Ve spojení s tím je i logické Victorovo počínání ve 29. scéně, když má možnost Kreaturu zabít, ale neudělá to. Nejde o to, že by s ní měl soucit, ale nemá sílu zničit, co vytvořil, je příliš pyšný na svou práci.

Oproti románu je v drammatizaci dán ještě o něco větší důraz na to, jak se lidé chovají, jak zacházejí s lidmi a věcmi, které jsou v nějakém ohledu jiné. I v románu je vnější podoba Kreatury důvodem, proč ji lidé odmítají a odhánějí od sebe, a stejně je tomu tak i v drammatizaci. Avšak v drammatizaci je vícero pasáží, kde se o rozdílnosti přímo mluví, a tím se z tohoto pojmu stává i téma či lépe řečeno poselství: „*(...) musíme se vždy zastat slabších.*“²⁰. Dear se zde zastává rozdílnosti, podněcuje čtenáře/diváky, aby rozdílnost neodsuzovali. Dává důraz na to, že člověk by měl být sám sebou, že má na to právo a neměl by být nucený se přetvářet („*Jsem jiný, vím, že jsem jiný! Pokoušel jsem se být stejný, ale já jsem jiný! Proč nemůžu být tím, kým jsem?*“²¹).

¹⁷ Tamtéž, s. 35.

¹⁸ Tamtéž, s. 38.

¹⁹ Tamtéž, s. 35.

²⁰ Tamtéž, s. 64.

²¹ Tamtéž, s. 69.

3. Inscenace

Inscenaci *Frankenstein* režíroval v Royal National Theater v Londýně Danny Boyle. Premiéru měla inscenace 5. února 2011, derniéra se uskutečnila 2. května téhož roku. V hlavních rolích Victora Frankensteina a Kreatury se představili Johnny Lee Miller a Benedict Cumberbatch, kteří se v rolích vzájemně alternovali.

3.1 Dodržení dramaturgie

Boyleova inscenace *Frankensteina* se kromě drobných odlišností drží Dearovy dramaturgie. K malým změnám dochází v případě přesunutí, popř. vyškrtnutí některých replik, to se stává však jen výjimečně a nijak to neovlivňuje výklad dramaturgie.

Co se týče Dearových scénických poznámek, inscenace se od dramaturgie poměrně liší. Dear si scénickou výpravu představoval jako realistické ztvárnění Ingolstadtu a Ženevy na začátku 19. století. Boyle ve své inscenaci používá mnoho scénických prvků, rekvizit a dekorací, které jsou na jeviště přineseny nebo dopraveny (viz příjezd stroje/vlaku, dům De Lanceyho se spustí shora a není to ani úplně dům, jen napnuté plátno), které vzhledem ne úplně vždy odpovídají časovému určení děje. V první půli je jedinou stálou scénickou dekorací strop zaplněný velkým množstvím žárovek. Až v druhé polovině se na scéně objeví dům Victorovy rodiny, jenž (stejně jako kostýmy postav) odpovídá období, kdy se příběh odehrává. S dalším větším scénografickým prvkem se setkáváme, když Victor v jakémsi obydlí pracuje na vytvoření družky pro svou Kreaturu. Na konci inscenace je jeviště opět holé a dominují mu postavy Frankensteina a Kreatury.

3.2 Naplnění témat románu/dramaturgie a jejich inscenační ztvárnění

Inscenační ztvárnění Boyleova Frankensteina nejde proti samotnému textu dramaturgie, ani ho nijak nenarušuje. Všechny dílčí složky, ať už se jedná o kostýmy, scénografii či hudbu, naopak text velice povedeně dokreslují a napomáhají jeho plnému vyznění. Nikterak jeho smysl – opět kromě minimálních a pro jeho výklad nepodstatných výjimek – nepřevrací ani nepozměňují.

Příkladem divadelního zdůraznění tématu Shelleyina románu/Dearovy dramaturgie je náčrt stromu poznání, na kterém sedí postavy Adama a Evy, jež se nachází na zdi domu rodiny De Lanceyů. Tento obraz naráží nejen na téma náboženství, ale ve spojení se stromem poznání také vědění a vědomost, jež hrají v inscenaci velkou roli.

V inscenaci jsou i další odkazy na náboženství, zejména v podobě nekomplikované pobožnosti většiny společnosti v době, kdy se děj odehrává. Když občané předměstí Ingolstadu na Kreaturu hází kameny, jeden z mužů prohlašuje: „*Neboť jáma je nachystána, oheň je připravený, pec je žhavá. (...) Hledejte spásu v krvi Krista.*“²², stejně tak muž, který v té samé scéně přijíždí na jakémsi stroji s ostatními dělníky, zpívá píseň, v níž se objevují slova jako

²² SHELLEY, Mary. *Frankenstein* [divadelní záznam]. London: National Theatre Live, 2011.

„Hallelujah“ a „andělé“. I v hudbě samotné je náboženství svým způsobem tematizováno, jedna z písní (soundtrack byl napsán a zhudebněn skupinou Underworld) totiž nese název „Dawn of Eden“.

Zdroje

SHELLEY, Mary. *Frankenstein: or The Modern Prometheus*. Hertfordshire: Wordsworth Editions Limited, 1993. 242 stran. ISBN 1-85326-023-1

SHELLEY, Mary. *Frankenstein*. Přeložil Tomáš Korbař. Praha: DOBROVSKÝ, 2015. 200 stran. ISBN 978-80-7390-151-6

DEAR, Nick. *Frankenstein* [Kinde Ebook]. London: Faber & Faber, 17.2.2011. 100 stran. ISBN 978-05-7127-721-6 [cit. 2018-12-05] Dostupné z:
https://www.amazon.co.uk/Frankenstein-based-novel-Mary-Shelley-ebook/dp/B004WMUABG?ie=UTF8&qid=1342038836&ref_=tmm_kin_title_0&sr=8-1&tag=httpembedly-20#moreAboutThisProduct

SHELLEY, Mary. *Frankenstein* [divadelní záznam]. Režie Danny Boyle. London: National Theatre Live, ©2011.